

Állami vállalatok a magyar gazdaságban: milyen modell következik a jogszabályokból?

State-owned enterprises in the Hungarian economy:
what model follows from the law?

Varju Márton

Prof., Dr. PhD, kutatóprofesszor, Fulbright kutató,
osztályvezető, HUN-REN Társadalomtudományi
Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet
Temple University,
Beasley School of Law
varju.marton@tk.hun-ren.hu

Magyar
Társadalomtudományi
Kutatóközpont

Cseres Katalin

Dr. PhD, egyetemi docens,
Amszterdami Egyetem,
Amszterdami Európai Jogi és Kormányzási Központ
k.j.cseres@uva.nl

Absztrakt

Cél: A tanulmány az állam gazdasági szerepvállalásának és az állami tulajdonlás alapvető alkotmányos és törvényi szabályait vizsgálja. Célja annak megállapítása, hogy a jogi szabályokból milyen modell következik az állami vállalatok nemzetgazdaságban elfoglalt helyére és szerepére vonatkozóan, és a jogi szabályozás leképezi-e azokat a sokrétű és összetett megfontolásokat, amelyek a globális pénzügyi és gazdasági válságot követően az állami vállalati szektor működését befolyásolni kezdték Európában. Az utóbbi folyamatot vizsgáló politikai gazdaságtani kutatásokból tudjuk, hogy számos európai országban közérdekű küldetések és a rájuk terhelt közfeladatok megvalósításán túl az állami vállalatokat más, sok esetben stratégiai jellegű célok is vezérlik. A magyar piacgazdaság politikai gazdaságtani kutatásai hasonló magyarországi fejleményekre világítottak rá. Ehhez a kérdéshez kapcsolódóan külön célunk volt annak vizsgálata, hogy a hatályos jogi szabályok rendszere vajon kifejezi-e ezeket a változásokat. **Módszertan:** A szerzők kutatása alapvetően jogi dogmatikai kutatás volt, amelyet azonban a jogi szabályozás kontextusára, az állami vállalatok magyarországi piacán bekövetkezett változásokra figyelemmel valósítottak meg. A kutatás koncepcionális keretét a releváns politikai gazdaságtani kutatások következtetéseiből és eredményeiből állították fel. A felhasznált irodalom nagyobbik része

Magyar nyelvű utánközlés. Jelen cikk angol változata megjelent a Belügyi Szemle 2025. évi 5. számában.
DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i5.pp1103-1125>

az állami vállalatok helyét és szerepét vizsgálta az európai gazdaságokban a globális pénzügyi és gazdasági válság előtti és utáni időszakokban. A másik részbe a magyar piacgazdaság és benne az állami vállalatok a politikai mérőfölkőnek számító 2010-es év előtti és utáni politikai gazdaságtani kutatásai tartoztak.

Megállapítások: A kutatás megállapította, hogy bár a magyar gazdaságban az állami szerepvállalás és az állami tulajdonlás alapvető alkotmányos és törvényi rendelkezései csak durva kereteket szabnak, a jogi szabályozási keret felállít egy viszonylag konkrét, preferált modellt, és ki is fejezi, hogy modellváltás történt. Mivel azonban a jogi szabályok csak a preferált modell általános kereteit határozzák meg, és a konkrét választást és a részletek kidolgozását a politikára és a szakpolitikai döntéshozatalra bízzák, értékelésüket alá kellett támasztani a magyarországi állami vállalati szektorban ténylegesen végbement változásokkal, konkrétan az elmúlt időszak államosításaira és visszaállamosításaira vonatkozó adatokkal. Mindazonáltal már a jogi szabályozás elemzése elegendő volt ahhoz, hogy megállapíthassuk, a magyar állami vállalatok működését a hagyományos közérdekű szerepükön túlmenően összetett, gyakran stratégiai érdekek és egyéb tényezők is befolyásolják.

Érték: A magyar gazdaságban az állami szerepvállalásra és az állami tulajdonlásra vonatkozó jogi szabályok vizsgálatával a kutatás fontos adalékot ad az állami vállalatokat, valamint a magyar gazdaságpolitika változásait vizsgáló politikai gazdaságtani kutatásokhoz. A szerzők következtetéseiket a vonatkozó jogi rendelkezések és azok változásainak elemzésére, valamint a piaci fejlemények kapcsolódó feltárására alapozták. Ezek összekapcsolása a magyarországi állami vállalatokkal kapcsolatos kutatásokban jelentős hozzáadott értékkel bír.

Kulcsszavak: állami vállalatok, szabályozás, alkotmányjog, gazdaságpolitika

Abstract

Aim: This paper examines the fundamental constitutional and legislative rules regarding the state's involvement and the state's ownership in the Hungarian economy. It aims to establish what model follows from the relevant rules regarding the place and the role of state-owned enterprises in the national economy, in particular whether they are subjected to the multiple and complex considerations that became to characterise the state-owned enterprise sector in Europe after the global financial and economic crisis. Previous political economy research has established that state-owned enterprises are now driven in many national jurisdictions by factors beyond their public mission and public interest tasks, which include in particular objectives of strategic nature. Research of the political economy of Hungarian capitalism has highlighted similar developments

in Hungary. We aimed to examine whether the applicable legal framework confirms the findings of political economy research.

Methodology: Our research was doctrinal legal research combined with evidence collected regarding developments in the Hungarian market for state-owned enterprises. It was framed by providing an overview of the state of the art in the political economy research on state-owned enterprises in European economies before and after the global financial and economic crisis, and in the political economy research on the Hungarian market economy and state-owned enterprises therein before and after the political landmark year of 2010.

Findings: Our research has found that although the fundamental constitutional and legislative provisions governing the state's involvement and the state's ownership in the Hungarian economy establish only a rough framework, the law indeed reflects the model preferred for the national economy and state-owned enterprises therein, and gives expression of a model change. However, since the law may only provide the fundamentals of the preferred economic model, leaving the choice and the development of details to politics and policy-making, our assessment had to be supported with evidence of actual nationalisations and re-nationalisation in the Hungarian economy. Nevertheless, our analysis of the applicable legal rules has revealed that the Hungarian SOE landscape is influenced by complex, often strategic interests and other factors, beyond their traditional public interest roles.

Value: By examining the legal rules governing the state's involvement and the state's ownership in the Hungarian economy, our research provides an important contribution to the already existing political economy scholarship on state-owned enterprises, as well as on changes in Hungarian economic policy. The applicable legal rules provided our main evidence, which were supplemented with evidence of market developments, which combination of evidence in the research on state-owned enterprises in Hungary holds considerable added-value.

Keywords: state-owned enterprises, regulation, constitutional law, economic policy

Bevezetés

Az állami vállalatok összetett szerepet játszanak a nemzeti és regionális gazdaságokban és a világ gazdaságban is. Az egyes nemzetgazdaságokban és más gazdasági keretrendszerekben nem egyforma módon ugyan, de tagadhatatlanul fontos részei a gazdaság- és iparpolitikának és gazdaságstratégiának.

A közszolgáltatásokra vonatkozó politikák jelentős szereplői szerepet játszanak más szakpolitikákban is, például az energia- vagy a környezetvédelmi politikában. Európában három, piaci liberalizációval és sok esetben az állami vagyon privatizációjával jellemzett évtized után a nemzeti kormányok újra felfedezték az állami vállalatokat és ismét a nemzetgazdaság stratégiai fontos szereplőiként tekintenek rájuk. Magyarországon a globális pénzügyi és gazdasági válságot követő időszakot – különösen 2010 után – az állam gazdasági szerepvállalásának újragondolása és annak tényleges megerősítése jellemezte. Ez a változás alkotmányos rendelkezésekben és általános jogszabályokban is rögzített. Az állami szerepvállalás az állam gazdasági beavatkozásának különböző formáiban nyilvánult meg, mint például az egyes hazai piacok monopolizációja, az árszabályozás és az árbefagyasztás, valamint az állam tulajdonosi jogainak kiterjesztése és gyakorlása. Ezek a fejlemények a piacgazdaság újragondolt, átstrukturált formájának megjelenését jelzik Magyarországon. Ebben a modellben jelentős az állam gazdasági koordinációs tevékenysége, a vagyontárgyak és egyes gazdasági szereplők állami tulajdonba vétele stratégiai jelentőségű közcél. Az állami vállalatok közérdekű küldetéseik és alapvető közérdekű feladataik miatt, valamint a nemzeti gazdasági és társadalmi fejlődés és a reziliencia sajátos biztosítóiként különlegesen fontos szerepet töltenek be.

Ebben a tanulmányban azokat a magyar jogi szabályokat vizsgáljuk meg, amelyek az állam részvételét szabályozzák a nemzetgazdaságban, különös tekintettel az állami vállalatokra vonatkozó szabályokra. Célunk annak elemzése, hogy a jogi szabályozás milyen modellben, milyen helyet és szerepet jelöl ki az állami vállalatoknak a magyar gazdaságban. Az állami vállalatokkal kapcsolatos politikai gazdaságtani elemzések különböző modelleket különböztetnek meg, és ezzel együtt az állami vállalatok különböző gazdaságokban betöltött különféle helyét és szerepét. Ezek a kutatások arra is rámutattak, hogy a globális pénzügyi és gazdasági válságot követő időszakban az állami vállalatok a hagyományos közérdekű küldetéseiken és közfeladataikon túlmutató funkciókat kaptak, és a nemzeti ipar-, technológia- és egyéb stratégiai politikák eszközeivé váltak. A magyar jogi szabályozás elemzését ennek fényében végezzük el, külön figyelve arra a kérdésre, hogy a jogi rendelkezésekből kítűnő nemzetgazdasági modell, és benne az állami vállalatok működéséhez kapcsolt elvárások és célok vajon követik-e ezeket az európai trendeket. Tanulmányunkat a következőképpen strukturáltuk. Először áttekintést nyújtunk az állami vállalatok helyére és szerepére vonatkozó politikai gazdaságtani kutatásokról. Ezt követi egy rövid áttekintés azokról a politikai gazdaságtani kutatásokról, amelyek a magyar gazdaság és benne az állami vállalatok helyzetét vizsgálták az 1989-es és a mérföldkőnek számító 2010-es éveket követően. Ezek adják a háttér

jogi elemzésünknek, amelyben a magyar állam gazdasági szerepvállalásának alkotmányos szabályozását, valamint az állami tulajdonra, különösen az állami tulajdonú vállalatokra vonatkozó jogi rendelkezéseket térképezzük fel és értékeljük. Elemzésünket az elmúlt másfél évtized államosításaira és visszaállamosításaira vonatkozó adatokkal tesszük teljesebbé.

Állami vállalatok a gazdaságban

A közgazdasági és politikai gazdaságtani szakirodalomban az állami vállalatokat több szempontból is kutatták és elemezték. A korábbi kutatások vizsgálták hatékonyságukat és termelékenységüket piaci szereplőként (Castelnovo et al., 2019; Mühlenkamp, 2015), részvételüket a globális gazdaságban (Clò et al., 2015; Clò et al., 2017a; Del Bo et al., 2017; Florio et al., 2018), valamint az állami vállalatok felelős működését és vállalatirányítását (Brennan & Solomon, 2008; Jia et al., 2019; Sappideen, 2017; Tang et al., 2020). További kutatási területek közé tartoztak az állami vállalatok hozzájárulása az általános jóléthez (Del Bo & Florio, 2012), a közérdekű célok eléréséhez való hozzájárulásuk (Bance, 2015; Clò et al., 2017b), valamint a fogyasztói és állampolgári érdekekkel való kapcsolatuk (Lampropoulou, 2020). A kutatások azt is megmagyarázták, hogy az állami vállalatok miért maradhattak a piacgazdaságok fontos szereplői, és hogy az egyes nemzeti kormányok miért fedezték fel újra az állami vállalatokat és tették őket ismét stratégiai fontosságú szereplővé. Ezzel kapcsolatban Florio (2013) két fő tényezőt azonosított. Először is az állami vállalatok jelentették a nemzeti privatizációs és liberalizációs politikák korlátait. Ezek a politikák arra a feltételezésre támaszkodtak, hogy az állami vállalatok üzleti szervezetenként rosszabbul teljesítenek, mint a magánvállalatok. Az állami vállalatok egyúttal reakcióként szolgáltak ezekre a politikákra és azok negatív társadalmi-gazdasági következményeire. Másodszor, a globális pénzügyi és gazdasági válságot követően az állami vállalatok az egyes államok gazdasági, társadalmi és általános intézményi rezilienciájának megerősítését célzó nemzeti politikák fontos elemeivé váltak.

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy az állami vállalatok miért váltak ismét népszerűvé és a nemzeti kormányok miért döntöttek úgy, hogy újragondolják a privatizáció és a gazdasági szereplők magántulajdonba adásának előnyeit, a kutatások arra mutattak rá, hogy az utóbbi időszakban az állami vállalatok az állam közpolitikai és szabályozási céljai megvalósításának fontos eszközeivé váltak, alapvető strukturális reformok végrehajtását tették lehetővé egyes gazdasági ágazatokban, valamint még jobban képessé tették az államokat, hogy kielégítsék az

állampolgárok (mint az állami vállalatok által nyújtott szolgáltatások felhasználóinak) igényeit (Hall et al., 2013; Haney & Pollitt, 2013; O'Donnell & Sawyer, 1999). A globális pénzügyi és gazdasági válságot követő években egyes köz-műszolgáltatások és közszolgáltatások visszaállamosítását vagy önkormányzati tulajdonba vételét úgy értékelték, hogy azok megerősítették az érintett országok társadalmi-gazdasági rezilienciáját, különösen azáltal, hogy a polgároknak költséghatékony és megfizethető alapvető (köz)szolgáltatásokat kínáltak (Hall et al., 2013). Az állami vállalatok újjáéledését a kortárs európai piacgazdaságban a szakirodalom azzal is összefüggésbe hozta, hogy ismét világossá és értékessé vált az állami vállalatok alapvető rendeltetése, tehát hogy rajtuk keresztül lehet konkrét közfeladatokat ellátni a gazdaságban, és mivel az állami vállalatok komolyan veszik közfeladataikat, legalább olyan jó teljesítményt tudnak nyújtani, mint a magánvállalkozások (Florio, 2014; Polidori & Teobaldelli, 2013).

Az állami vállalati kutatások arra is rávilágítottak, hogy az állami vállalatok különleges szereplőként jelennek meg a piacokon; a tisztán gazdasági célokon túl működésüket normatív kritériumok is meghatározzák (Bernier, 2014; Bernier & Reeves, 2018). Az állami vállalatok a gazdaságpolitika és más szakpolitikák sajátos eszközeiként olyan közjavakat és értékeket közvetítenek, mint például a társadalmi szolidaritás, a fenntarthatóság, a nem gazdasági (köz)szolgáltatások magas minősége és elérhetősége, a nyilvános elszámoltathatóság, az átláthatóság és a közérdekű ügyekben való részvétel, a méltányosság, és általában a közösség és a közszektor értékei (Bernier, 2014; Bernier & Reeves, 2018). Florio (2014) szerint az állami vállalatok olyan környezetben működnek, amelyben az emberek – felhasználóként és állampolgárként is – fontosnak tartják működésük gazdasági és nem gazdasági hatásait, és elvárják, hogy az állami vállalatok a társadalom egészének javára teljesítsék közfeladatukat. Az állami vállalatok az állampolgárok és az állam szemében a makrogazdasági és újraelosztási politikák eszközeként működnek, segítségükkel olyan célok érhetőek el, mint az infláció megfékezése, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása, a foglalkoztatás szintjének emelése, vagy az anticiklikus ráfordítások megvalósítása. Az állami vállalatok konkrét „nemzeti érdekeket” is megvalósíthatnak, mint például a nemzeti ipar és piacok megőrzése és gondozása, beruházások stratégiai vagy új gazdasági ágazatokban, a nemzetbiztonsági érdekek védelme az érzékeny iparágakban vagy az alapvető technológiai piacokon (Sorrentino, 2020).

Klasszikus definíciójuk szerint az állami vállalatok a kormányzati tervezés olyan eszközei, amelyek segítségével kezelhetők lehetnek a piaci kudarcok, például a közjavak és az externáliák problémái (Heal, 1973). Hagyományosan az állami vállalatokat az olyan kormányok részesítették előnyben, amelyek

célja a társadalmi jólét maximalizálása volt, és ennek érdekében stabil gazdasági-társadalmi tervezési kereteket és jelentős közszolgáltatási rendszereket vezettek be (Del Bo & Florio, 2012). Az utóbbi időszak fejleményeit, az államkapitalizmus újjáélesztését és az „államilag megerősített” (Schmidt, 2003) piacgazdaság új formáinak megjelenését más magyarázza: a cél az ország gazdasági és technológiai biztonságának és közbiztonságának megerősítése, a nemzetbiztonsági kockázatok csökkentése, a gazdasági, technológiai stb. szuverenitás védelme (Clò, 2020). Párhuzamos magyarázatként az is felmerült a szakirodalomban, hogy olyan országokban, amelyekben az állami vállalatokat és azok piacát a kormányzat szorosan ellenőrzi, az állami vállalatok újbóli megerősítését a belföldi vagy külföldi politikai, vagy egyéb stratégiai előnyök megszerzéséhez fűződő érdekek vezérelték (Bremmer, 2009; 2010). Például egyes nemzetgazdaságokban az állami vállalatoktól azt várják, hogy valódi nemzeti bajnokként lépjenek ki a regionális és globális piacokra (Szanyi, 2019b), külön ösztönözve őket arra, hogy magánvállalkozásként vegyenek részt a gazdasági versenyben más országok piacain, és ott terjesszék ki gazdasági és politikai befolyásukat (Clò, 2020). A kortárs kutatások arra is rávilágítottak, hogy az állami vállalatok mai újjáélesztése jelentős eltérésekkel ment végbe a különböző nemzetgazdaságokban, ami abból következett, hogy az egyes nemzetgazdaságok másként szerveződtek és intézményesültek, és így más prioritásokat tartogatnak az állami vállalatok számára (Clò, 2020).

Állami vállalatok a magyar gazdaságban

A posztoszocialista átmenet és a globális pénzügyi és gazdasági válság hatásai alatt kialakult magyarországi piacgazdaság a kapitalizmus félperifériás változataként jellemezhető, amely elsődleges célként a fejlett piacgazdaságok felé történő társadalmi-gazdasági konvergenciát szeretné megvalósítani (Geröcs, 2021). Másként fogalmazva: a magyar piacgazdaság egy úgynevezett függő piacgazdaság, amelyet a fejlett piacgazdaságok irányában egy jellemzően aszimmetrikus kölcsönös függőség jellemez, különösen a gazdasági fejlődés szempontjából kulcsfontosságú beruházásokhoz és technológiákhoz való hozzáférés tekintetében (Farkas, 2018; Nölke & Vliegenthart, 2009). A politikai gazdaságtani szakirodalom szerint 2008–2010 körül, amikor az 1989 utáni, a gazdasági liberalizációra és a közvetlen külföldi befektetésekre alapuló fejlődési modell kimerült, a magyar gazdaság egy úgynevezett hibrid felhalmozási modellre állt át (Geröcs, 2021; Nölke & May, 2019; Szanyi, 2019c; Voszka, 2013). Az új modellben elvileg csökken a függőség a külföldi tőkétől a beruházások területén,

bár bizonyos ágazatokban (például az értékesíthető árukat előállító exportáló ágazatokban és a geopolitikailag fontos külföldi beruházások területén) nem, valamint az is egyértelmű prioritás, hogy a nemzeti tőke és azok tulajdonosai védve legyenek a külső versenytől (Gerőcs, 2021; Nölke & May, 2019; Szanyi, 2019c; Voszka, 2013). Az új modell működése messze nem problémamentes. A modell számára egyértelmű korlátot jelent a külföldi technológiáktól és a külföldi befektetésektől való folyamatos függés (Gerőcs, 2021). További problémája, hogy a külföldi befektetésektől való függősége ellenére a modell nyíltan előnyben részesíti és védi a nemzeti tulajdont, különösen a nemzeti tőketulajdont, és az állam erőforrásait és a jogrendszert a gazdasági globalizációból és regionalizációból eredő nyomással és függőségekkel szembe helyezkedve, érzékeny konfliktusokat is felvállalva, a nemzeti tulajdon és tőke érdekeinek védelme érdekében használja fel (Gerőcs, 2021).

A politikai gazdaságtani kutatások az állami tulajdon és az állami vállalatok jelenlétét a magyar gazdaságban a függő piacgazdaság elkerülhetetlen jellemzőjeként értékelték, különösen arra tekintettel, hogy egy függő piacgazdaságban az állam az úgynevezett „fejlesztő állam” szerepének felvállalására kényszerül (Szanyi, 2019a). A poszt szocialista társadalmi-gazdasági átmenet időszakában az állami tulajdon és gazdasági szerepvállalás háttérbe szorult, mivel a gazdaságfejlesztés akkor preferált és uralkodó modellje a privatizációt és a piaci liberalizációt helyezte előtérbe (Szanyi, 2019a). Ebben az időszakban az állami vállalatok hagyományos közérdekű feladatai és tulajdonságai háttérbe szorultak (ezeket nagyrészt felváltották) a neoliberais, szabadpiaci ideológiát követő „átmeneti politikák politikai és intézményi céljaihoz” képest (Szanyi, 2019a). A globális pénzügyi és gazdasági válságot követően, 2008–2010 körül a magyar gazdaságban jelentős paradigmaváltás következett be, amely az úgynevezett gazdasági/gazdaságpolitikai patriotizmus ideológiáját követte (Szanyi, 2019a). A változás az állam tulajdonosi szerepére és az állami vállalatokra is kihatott, hiszen a politika és a szakpolitika újragondolta és átértékelte ezeket a kérdéseket; új szerepükben beépültek a gazdaságban a nemzeti jelenlét (különösen a nemzeti tőketulajdon) erősítését, valamint a nemzetgazdaság nemzetközivé válásának megakadályozását, esetleg visszafordítását célzó szakpolitikákba (Szanyi, 2019a; Voszka, 2015; 2018; 2020). Ezek a fejlemények nem voltak mentesek az ellentmondásoktól, hiszen az állam tulajdonosi szerepének újrafelfedezését nem a közfeladatok hatékony ellátásának érdekei, hanem az új gazdaság- és iparpolitika sajátos megfontolásai vezérelték (Szanyi, 2019a). Szanyi szerint az állami tulajdon és az állami vállalatok alapvető közfunkciói háttérbe szorultak a gazdaságfejlesztés magas szintű stratégiai kérdéseire és a remélt stratégiai előnyökhöz képest (Szanyi, 2019b).

A gazdaság és az állami vállalatok szabályozása a magyar jogban

Az állami vállalatok politikai gazdaságtani elemzései, különösen a pénzügyi és gazdasági világválság utáni fejleményekkel kapcsolatos elemzések, valamint a magyar piacgazdaság elemzései a nemzetgazdaságban történő állami szerepvállalást meghatározó tényezők, tendenciák és szükségszerűségek összetett rendszerét tárták fel. Az állam által képviselt közérdek csak az egyik ilyen összetevő. Az elemzések az állami szerepvállalást és az állami vállalatok működését övező közérdekű célokat egyébként is tágan értelmezték, azokba beleértve a stratégiai jellegű megfontolásokat is. A következőkben azt vizsgáljuk meg, hogy a magyar jog hogyan szabályozta korábban, a rendszerváltás utáni időszakban, és hogyan szabályozza most, a 2010 utáni időszakban az állam szerepvállalását a nemzetgazdaságban. Vizsgálatunkat annak tudatában tesszük meg, hogy a jog, különösen az alapvető alkotmányos és az általános jogszabályi rendelkezések nem képesek kifejezni a szakpolitikai környezet összetettségét. Azt sem tételezzük fel, hogy a releváns jogi rendelkezések teljesen leképezik mindazokat a tényezőket, célokat és megfontolásokat, amelyek felmerültek a politikában és a szakpolitikai döntéshozatalban. Egyedüli célunk annak megállapítása, hogy a vonatkozó jogi rendelkezések kijelölnek-e egy bizonyos pályát, modellt a magyar gazdaság és benne az állam számára, és jelzik-e, hogy milyen prioritások határozzák meg az állami vállalatok működését Magyarországon.

A posztiszocialista átmenet időszakában elfogadott alkotmányos rendelkezések, amelyeket a 2010-es évek elején az Alaptörvény szabályai váltottak fel, elsősorban egy új társadalmi-gazdasági rend alkotmányos jogi alapjainak lefektetését célozták meg, hogy ezzel lehetővé tegyék az átmenetet a már átalakulófélben lévő¹ államszocialista gazdaságból a piacgazdaságba. A piacgazdaság megteremtését alkotmányos célként ismerték el, amely célt az 1989-es alkotmány nem teljesen egyértelműen megfogalmazott 9. §-a elsősorban az államnak címezte.² Az Alkotmánybíróság alkotmányértelmezéséből származó definíció szerint a piacgazdaság – amelyet a 9. § a társadalmi-gazdasági szerveződés preferált formájaként szabályoz – a vállalkozás szabadságán és a gazdasági verseny szabadságán alapul, plurális tulajdonosi struktúrával rendelkezik, és egyenlő védelmet biztosít a különböző (magán- és állami) tulajdonformáknak, továbbá az állam (a közigazgatás) és a piac, valamint az állam köz- és magán (tulajdonosi) funkcióinak szétválasztása jellemzi (Alkotmánybíróság, 1991a).

1 Az 1989 előtti gazdasági átalakulás jelentős lépéseként a gazdasági szabályozás egyéb intézkedései mellett elfogadták a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvényt, amely a magánvállalkozásokat különböző formáikban jogképességgel rendelkező személyként ismerte el a szocialista gazdaságban.

2 „Magyarország gazdasága olyan piacgazdaság [...] A Magyar Köztársaság elismeri és támogatja a vállalkozás jogát és a gazdasági verseny szabadságát.” (A Magyar Köztársaság Alkotmánya, 1989, 9. §).

Az Alkotmánybíróság viszonylag hamar tisztázta, hogy a 9. §-nak túlnyomórészt deklaratív funkciója van (azaz „*deklarálja, hogy a magyar gazdaság piacgazdaság, amely a gazdasági tervezés előnyeire is támaszkodik*”); normatív funkciója csak a piacgazdaság egyes konkrét megnyilvánulásainak – például a szerződéskötés szabadságának – alkotmányos védelmét foglalja magában (Alkotmánybíróság, 1990). A tulajdonhoz való jogot a 13. § (1) bekezdése külön elismerte.³ Ez azt is jelentette, hogy a tulajdonjog – mint a társadalmi és gazdasági átmenet folyamatában különösen fontos alapjog⁴ – alkotmányos védelme különálló volt, azt nem kellett a 9. §-ból levezetni. A 9. § a szövegét tekintve sem volt pusztán deklaratív rendelkezés, hiszen a tulajdonhoz való jog védelméhez kapcsolódóan külön rögzítette azt az elvet, hogy a köz- és magántulajdon egyenlő jogállást élvez, és egyenlő jogi védelemben részesül. Ezt a rendelkezést azt magyarázta, hogy bevezetésével az állami, illetve a „társadalmi” tulajdon elvesztette a magántulajdonnal szembeni, még az államszocialista rendszer által garantált elsőbbségi helyzetét. A valóságban egyébként – sok esetben informális folyamatoknak köszönhetően – a magántulajdon már az 1980-as évekre jelentős súlyt szerzett a magán- és a gazdasági életben. 1989-re a magyar gazdaságot egy hibrid tulajdoni rendszer jellemezte, amely magában foglalta az állami és magántulajdont is.

Az alkotmányos rendelkezések az állam nemzetgazdaságban betöltött szerepét is szabályozta. A 9. §-ban meghatározott új magyar piacgazdaságban az államnak jelentős pozíciókat tulajdonítottak. A 10. § kimondta, hogy az állam lehet tulajdonos, az állami tulajdon pedig a nemzeti „vagyon” részét képezi. Azt is rögzítette, hogy az állam tulajdonjoga adott, jogszabályban meghatározott vagyontárgyak felett kizárólagos lehet. Az alkotmány az állam előjogát is elismerte bizonyos gazdasági tevékenységek monopolizálására. Feltehetően az állami előjog arra is kiterjedt, hogy az állam megválassza, hogy az állami monopóliumot milyen formában működtesse, például közvetlenül maga az állam működtesse, vagy koncesszió keretében átadja magánszereplőknek. A 11. §-ban az alkotmány elismerte az állami vállalatok létezését. Úgy rendelkezett, hogy azok a jogszabályokban meghatározott feltételek és felelősségük mellett önállóan működnek. Összességében az alkotmány rendelkezései – azon túl, hogy lefektették a piacgazdaságra való (átmenet) alapelveit – nem határoztak meg konkrét irányt az állam nemzetgazdaságban való részvételét illetően.

3 A magántulajdon (állam általi) kisajátítását olyan feltételekhez köthették, hogy annak kivételesnek és közérdekűnek kell lennie, azt jogi aktusban kell előírni, valamint kisajátításkor teljes, feltétel nélküli és azonnali kártalanítás jár [A Magyar Köztársaság Alkotmánya, 1989, 13. § (2) bekezdés].

4 Az Alkotmánybíróság eredeti értelmezése szerint a tulajdonhoz való jog, mint alapjog biztosítja az egyén cselekvési autonómiájának anyagi alapját (Alkotmánybíróság, 1993).

Az átalakulóban lévő magyar állam ekkor aktív privatizációs politikát folytatott. Az állami tulajdonban lévő üzleti vagyon elidegenítéséről szóló 1995. évi XXXIX. törvényben foglaltak szerint a hivatalos szakpolitikai irány a magántulajdonon alapuló gazdasági és piaci viszonyok kialakítása és az állami tulajdon csökkentése volt.

A koncessziók szabályozása, amelyre már az átmeneti időszak elején, 1991-ben sor került, hasonló szakpolitikai irányt jelölt ki. A koncessziókról szóló törvény (1991. évi XVI. törvény) indoklása kifejezetten megemlítette, hogy az állami monopóliumok fenntartása a fejlődő magyar piacgazdaság keretein belül csak egy szűk területen maradt szükséges, különösen azokon a területeken, amelyeken az államtól elvárták bizonyos közszolgáltatások garantálását és fenntartását, vagy az állam volt az érintett vagyontárgyak kizárólagos tulajdonosa. Az Alkotmánybíróság értelmezésében a törvény célja általában az volt, hogy az állam által az alkotmányos szabályok felhatalmazását követve monopolizált gazdasági területek hatékony működtetése a piacgazdaság elveinek megfelelően történjen (Alkotmánybíróság, 1991b). Az Alkotmánybíróság hozzátette, hogy a törvény ezen célját azáltal valósította meg, hogy lehetővé tette és szabályozta a magángazdasági szereplők részvételét, és ezzel biztosította a gazdasági versenyt a nemzetgazdaság ezen területein (Alkotmánybíróság, 1991b). A törvény rendelkezései azonban nem adtak szabad kezet a magángazdasági szereplőknek. A külföldi befektetőkkel szembeni bizonyos óvatosságot jelezve megkövetelte, hogy a koncesszió jogosultja a magyar jog szerint külön koncessziós társaságot hozzon létre. Ez a követelmény lehetővé tette, hogy az állam – főhatalmával élve – ellenőrizze a koncesszióba adott feladatok ellátását, beleértve a koncessziós jogosult által vállalt esetleges közérdekű feladatokat is. Az állam ellenőrzési jogán keresztül biztosítani tudta, hogy a koncessziós jogosult valóban rendelkezzen a szükséges erőforrásokkal, amely pedig garantálta a koncessziós jogosult tevékenységének folyamatos ellátását.

Az előbb áttekintett alapvető jogi rendelkezések egy nyitottnak tekinthető keretet teremtettek az átalakuló magyar gazdaság számára, amelyben az alapvető döntéseket a politikára és a szakpolitikai döntéshozatalra bízták. Mindazonáltal a vizsgált jogi szabályok az olyan alapelvek lefektetésével, mint a magántulajdon védelme és annak egyenlő jogi kezelése, valamint az állam gazdaságból való kivonulását lehetővé tevő és a magánvállalkozást ösztönző jogi keretek révén vitathatatlanul egy olyan gazdasági modellnek kedveztek, amely a magán, jellemzően külföldi gazdasági szereplők beruházásaira támaszkodott. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a jogi rendelkezések a közérdeket és az állam érdekeit nem hagyták teljesen alárendelődni a magángazdasági érdekeknek. Az időszak végén a nemzeti vagyonról szóló törvény 2007-es elfogadása megerősítette

a közérdekű megfontolások jelentőségét a magyar gazdaságban. A törvény (2007. évi CVI. törvény az állami vagyonról) elfogadására közel húsz évvel a piacgazdasági átalakulás megkezdése után került sor, amikor a privatizációs folyamat hivatalosan lezárult. Ebben az értelemben az olyan közérdekű célok meghatározása, mint például az állami tulajdon és vagyon védelmének, valamint az állami vagyonnal való hosszú távú, a nemzet javát szolgáló gazdálkodás célkitűzései, a korábbi szakpolitikai irány kiigazítására tett kísérletként értékelhető. Elvileg ez a változás úgy is értelmezhető, hogy a magyar jogszabályok kifejezésre juttatták, hogy a korábbi időszakban favorizált, a magántulajdon kiterjesztését célzó gazdasági modell kimerült. A törvény, amely főként igazgatási-technikai jellegű szabályokat fogalmazott meg, úgy rendelkezett, hogy az állami vagyonnal való gazdálkodásnak lehetővé kell tennie az állami feladatok ellátását, a közös társadalmi szükségletek kielégítését és a nemzeti gazdaságpolitika megvalósítását. Hasonló elveket állapított meg a használati és hasznosítási jogok szerződésben harmadik személyre történő átruházása tekintetében is.

A 2010 utáni időszakkal, amelyet többek között az Alaptörvény elfogadása fémjelzett, a posztoszocialista gazdasági és társadalmi átmenet időszaka lezárult. A változás azt is jelentette, hogy az új korszak alkotmányos és egyéb jogszabályi rendelkezései másfajta célokat tűztek ki a gazdaságban és a társadalomban, mint amelyek a piacgazdasági átmenet hosszadalmas és bizonytalan folyamatát elindító rendelkezésekben szerepeltek. Az Alaptörvény szakítva az 1989-es alkotmánnyal, amely elsősorban az átmenet kereteit és irányait kívánta kijelölni, a piacgazdaság megteremtését, mint az átmeneti időszak explicit alkotmányos célját elhagyta. Az Alkotmánybíróság magyarázata értelmében húsz évnyi gazdasági átmenet után, amelybe az Európai Unióhoz és az EU belső piacát jelentő fejlett kapitalista gazdasághoz való csatlakozás is beletartozott, már nem volt szükség erre a célkitűzésre az alkotmányszövegben (Alkotmánybíróság, 2012). A konkrét rendelkezés elhagyása azonban értelmezhető úgy is, hogy azzal az Alaptörvény új utat jelölt ki az államnak a gazdaság szabályozásában és az állam gazdasági szerepvállalásában (lásd Drinóczi, 2021).

Az Alaptörvény további releváns rendelkezéseit olvasva azonban nem egyértelmű, hogy az új alkotmányos keret a korábbi alkotmányos szabályozáshoz képest radikálisan eltérő módon vázolta volna fel az állam szerepét a gazdaságban. Az Alaptörvény M) cikke a korábbi alkotmányos rendelkezéseket lényegében megismételve kimondja, hogy a magyar gazdaság a vállalkozás szabadságán és az állam azon kötelezettségén alapul, hogy a gazdasági verseny feltételeit biztosítsa. Az Alkotmánybíróság már ezen rendelkezéseket érintő értelmezésében a vállalkozás szabadsága és a gazdasági verseny, amely utóbbi a piacgazdaság mint társadalmi-gazdasági rend központi megnyilvánulása és „alapvető értéke”

(Alkotmánybíróság, 2012), konstitutív szerepet játszanak (Alkotmánybíróság, 2013), és együttesen alapozzák meg a szerződési szabadságot, amely utóbbi alapszabadság alkotmányos védelemben részesül (Alkotmánybíróság, 2012). Az Alkotmánybíróság ugyancsak kihangsúlyozta, hogy a piacgazdaság konkrét megnyilvánulásaként értelmezhető szerződési szabadság védelme magát a piacgazdaságot is védelemben részesíti az Alaptörvény rendszerében, annak ellenére is, hogy az új alkotmányszövegből kimaradt a „piacgazdaság” kifejezés (Alkotmánybíróság, 2012).

Az 1989-es alkotmányhoz hasonlóan az Alaptörvény is garantálja a tulajdonhoz való jogot és a gazdasági tevékenység gyakorlásának szabadságát, amelyeket a XII. és XIII. cikkek a korábbi megfogalmazásukkal megegyezően fogalmaznak meg. A 38. cikk az állam nemzetgazdaságban betöltött szerepét szabályozza. A korábbi alkotmányszöveghez hasonlóan elismeri az állam tulajdonosi szerepét, illetve az állam kizárólagos tulajdonjogát bizonyos vagyontárgyak felett. A 38. cikkben van szó az állami vállalatokról és az állam előjogáról, hogy bizonyos gazdasági tevékenységeket monopolizáljon. A korábbiakhoz képest az állami vállalatokra vonatkozó szabályok részletesebbek. A 38. cikk kifejezetten előírja, hogy az állami vállalatoknak függetlenül és felelősségteljesen, a törvényeknek megfelelően, a törvényesség, a célszerűség és a hatékonyság követelményeinek megfelelően kell működniük. Ezek a követelmények, például a felelős működés követelménye, úgy értelmezhetők, hogy az Alaptörvény gazdasági alkotmányában a közérdekű megfontolások egyértelműbb hangsúlyt kapnak. Hasonlóképpen értelmezhető, hogy az M) cikket az Alkotmánybíróság az Alaptörvényre vonatkozó törvényjavaslathoz csatolt indokolásra tekintettel úgy értelmezte, hogy az nem abszolút célként ismeri el a gazdasági versenyt, hanem olyan alkotmányos célként, amelyet közérdekből észszerű korlátok közé szorítottak (lásd Alkotmánybíróság, 2013). A később bevezetett 38. cikk (6) bekezdés egy új gazdasági szereplőről, az úgynevezett közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványról rendelkezett. Ezek célja, hogy a rájuk bízott állami vagyont meghatározott közérdekű feladatok ellátása érdekében használják.

A 38. cikk a nemzeti vagyon (az állam és az önkormányzatok vagyona és eszközei) a közérdeket szem előtt tartó kezelésével és védelméről is rendelkezik. A cikk kimondja, hogy a nemzeti vagyont több közérdekű célra tekintettel kell kezelni és védeni. Ezek közé tartozik a közérdek szolgálata, a közös társadalmi szükségletek kielégítése, a természeti erőforrások és a jövő nemzedékek érdekeinek védelme. A 38. cikk a nemzetgazdaság szempontjából különleges jelentőségüként elismert állami tulajdonban lévő vagyon és eszközök elidegenítése (privatizációja) tekintetében különleges korlátozásokat és feltételeket ír elő.

Ezzel az a célja, hogy a korábban felsorolt közérdekű célok ne kerüljenek veszélybe. Azt külön előírja, hogy az állami tulajdonban lévő vagyon és eszközök elidegenítésére csak jogszabályban meghatározott célokra kerülhet sor, figyelemmel a jogszabályban meghatározott kivételekre, betartva az értékarányosság követelményét. Összességében az Alaptörvény általános jellegű rendelkezései nem adnak gyökeresen eltérő keretet a magyar piacgazdaság működésének és benne az állam szerepének, bár a közérdekű megfontolásokat hangsúlyosabban fejezik ki. A nemzeti vagyonról szóló 2007. évi törvény által kijelölt irányt tekintve azonban ez utóbbi változás nem teljesen újszerű, nem különösebben forradalmi. Az állam gazdasági szerepvállalása szempontjából sem mondanak túl sok újdonságot ezek a rendelkezések, hiszen a közérdek védelmét az állam tevékenységeinek korlátjaként, nem pedig az állami fellépés elvárt, a nemzetgazdaságnak irányt szabni képes céljaként szabályozzák.

Az állam gazdasági szerepvállalásának és az állami vállalatok helyének és szerepének a nemzetgazdaságban az 1989-es alkotmány és az Alaptörvény is csak hozzávetőleges keretet állított fel. Az alkotmányos rendelkezések nem fejeztek ki komplexebb elvárásokat és összefüggéseket. Egyedül az Alaptörvény 38. cikkében találunk olyan rendelkezéseket, amelyek némi fényt derítenek arra, hogy a 2010 utáni Magyarországon miként tekintsünk az állami vállalatokra. A 38. cikk részletesen foglalkozik az állami tulajdonnal és kiemeli annak stratégiai céljait. Ez értelmezhető úgy, hogy az Alaptörvény értelmében az állami tulajdonnak és az állami vállalatoknak a magyar gazdaságban a közérdek érvényesítésénél túlmutató stratégiai jelentőségük is van. Hasonló következtetésre juthatunk az alaptörvény elfogadásának évében megalkotott új nemzeti vagyonról szóló törvény (2011. évi CXCVI. a nemzeti vagyonról szóló törvény) rendelkezéseinek vizsgálatával. Az új törvény egyértelműen kihangsúlyozza az állami vagyongazdálkodás közérdekű aspektusait. Részletesen meghatározta a nemzeti vagyon fogalmát, felsorolva különösen az úgynevezett nemzeti adatvagyon, az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeit, valamint az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában lévő egyéb „dolgozat”, vagyontárgyakat és vagyoni értékű jogokat. Az állami tulajdon céljaként a közfeladatok ellátásának biztosítását határozta meg, ideértve különösen a közszolgáltatások nyújtását a polgárok számára, valamint az ehhez szükséges infrastruktúra rendelkezésre állását [2011. évi CXCVI. törvény 7. § (1) bekezdés].

A törvény a vagyongazdálkodást és a vagyonértékesítést szabályozó összetett elvek között elvként külön rögzítette, hogy az állami tulajdonban lévő vagyon felhasználásának és hasznosításának a közérdeket kell szolgálnia, és a társadalom közös szükségleteit kell kielégítenie [7. § (2) bekezdés]. A törvényben meghatározott további közérdekű elvek közé tartozik az a követelmény, hogy

a vagyongazdálkodásnak fenntarthatónak kell lennie, védenie kell a természeti erőforrásokat, hozzá kell járulnia a nemzeti értékek fenntartásához és védelméhez, valamint biztosítania kell a jövő nemzedékek szükségleteinek kielégítését. A törvény közérdek iránti elkötelezettsége tükröződik annak feltételezhetően teljességre törekvő meghatározásában is, hogy mely vagyontárgyak tartoznak az állam kizárólagos tulajdonába, melyek azok a vagyontárgyak, amelyek különleges jelentőséggel bírnak a nemzetgazdaságban, és mely vagyontárgyak ruházhatók át, figyelemmel az átruházás külön és részletesen meghatározott korlátozásaira. A törvény a nemzetgazdaságban különleges jelentőséggel bíró vagyontárgyakként határozza meg az állami tulajdonjogot bizonyos állami vállalatokban. Az állami tulajdonjog átruházását más, meghatározott közszolgáltatási feladatokat ellátó állami vállalatokban ahhoz a korlátozáshoz köti, hogy az állami tulajdon csak a helyi önkormányzatokra, vagy kivételesen az állam vagy a helyi önkormányzatok kizárólagos tulajdonában lévő vállalkozásra ruházható át.

Hogy megállapíthassuk, hogy a 2011. évi CXCVI. törvény rendelkezései megerősítik-e az Alaptörvény kapcsolódó rendelkezéseit, és ezzel hozzájárulnak a magyar gazdaság állami tulajdonú vállalatainak komplex, stratégiai célú szabályozásához, részleteiben is meg kell vizsgálni a törvény állami vállalatokra vonatkozó szabályait. A nemzetgazdaságban kiemelt jelentőséggel bíró állami tulajdon törvényi kategóriája a következőket tartalmazza: az állami víziközmű-szolgáltatók, az állami erdőgazdasági társaságok, a kulturális, környezeti és genetikai örökség védelméért felelős társaságok, az állami szerencsejáték- és sportfogadási monopólium, a regionális fejlesztési holding, a Magyar Posta csoport (komplex állami-magán tulajdonosi struktúrában), a MÁV csoport (vasúti közlekedés), a Volánbusz csoport (közúti közlekedés), az MVM csoport (energia és kapcsolódó iparágak), a Magyar Export-Import Bank, a Magyar Fejlesztési Bank, a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. (az állami vagyonkezelő társaság), a Magyar Közút Zrt., a Magyar Infrastruktúra-fejlesztő Zrt., a Magyar Turizmus Zrt., valamint (2022-ig) a Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló Zrt. A törvény a magyarországi állami tulajdonú gazdasági társaságok irányítását a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.-hez rendeli. További állami tulajdonú gazdasági társaságokként a magyar útdíjfizetési vállalatot, a magyar mobilfizetési társaságot, valamint a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. csoportot (információs technológia) nevesíti.

A törvényben felsorolt, az állam által az alkotmányban elismert előjog alapján monopolizált tevékenységek közé sorolt gazdasági tevékenységek jelzik az állami vállalatok tevékenységi területeit Magyarországon. Ide tartozik például a csővezetékes szállítás vagy a csővezetékben történő tárolás, a radioaktív anyagok előállítása és értékesítése, a szennyvízvezetékek és víziközművek létesítése

és üzemeltetése, a sportfogadási és szerencsejáték-szolgáltatások szervezése és nyújtása, a vasúti főhálózaton történő vasúti közlekedés, a települések közötti menetrend szerinti közúti személyszállítás, az állami tulajdonú nemzetközi kereskedelmi repülőtér és a közvetlenül kapcsolódó szolgáltatások létesítése és működtetése, az országos közúthálózat és a kizárólagos állami tulajdonú vasúthálózat létesítése és működtetése, közparkok létesítése és működtetése, biztonsági földgáztárolók létesítése és működtetése, az elektronikus úton nyújtott közszolgáltatások egységes rendszerének működtetése, valamint az állami hulladékgazdálkodási feladat.

E rendelkezések alapján az állami vállalatok működése a magyar gazdaság jelentős részét lefedi, így fenntartva a hazai és kizárva a külföldi jelenlétet az érintett ágazatokban. Az állami vállalati szektor megerősítésével és kiterjesztésével tehát sor kerülhet a magyar gazdaság korábbi évtizedekben előrehaladott nemzetközivé válásának megfordítására. A vonatkozó rendelkezések, köztük azok, amelyek a közadatokat a nemzeti adatvagyon részét képező nemzeti vagyongként határozzák meg, azt is megerősítik, hogy a magyar állami vállalatokra bízott közfeladatok egy része nyilvánvalóan széles értelemben vett biztonsági célokat szolgál, céljaik között található a társadalmi-gazdasági reziliencia megerősítése. Más részük a környezeti fenntarthatóság és esetleg a klímaváltozással szembeni reziliencia szempontjából bír jelentőséggel. Megint mások pedig nyilvánvalóan (nem feltétlenül kizárólagosan) kereskedelmi jellegűek, céljuk az állami bevételek növelése. Egyes állami vállalatok az állami gazdaságfejlesztés és iparpolitika eszközeiként szolgálnak. Az állami vállalatok működését övező összetett szempontrendszer további elemeként 2012-ben jogszabályban (2012. évi CLXXXV. törvény 81. §) rendelkeztek arról, hogy egyes állami vállalatoknak, elsősorban az egyéni felhasználóknak közszolgáltatásokat nyújtó állami vállalatoknak, nonprofit szervezetként kell működniük. Az állami közszolgáltatások nonprofit működtetését az 1465/2014. (VIII. 15.) kormányhatározat a szolidaritás, a fenntarthatóság és a hatékonyság elveiből következő követelményként magyarázta. Ezek az elvek feltételezhetően azt is kijelölték, hogy akkor a kormány milyen szerepet szánt a nemzetgazdaság egyes területein működő állami vállalatoknak.

Állami vállalatok és a magyar gazdaság 2010 után

Ebben a részben azt vizsgáljuk, hogy az előbb áttekintett és elemzett, az állami vállalatok helyét és szerepét szabályozó jogi rendelkezések által kijelölt keretben milyen konkrét fejlemények történtek a mérőidőnek számító 2010-es év

után az állam gazdasági szerepvállalásában, különösen az állami vállalati szektorban. A jelentős gazdaságtervezési dokumentumok – például az *Új Széchenyi Terv*, a *Széll Kálmán Terv* és a *Nemzeti Konvergencia Programok* – rögzítették, hogy a nemzetgazdaság stratégiai ágazataiban a „nemzeti szuverenitás megerősítése” az egyik elsődleges cél (Gerőcs, 2021). Az is kiderült belőlük, hogy az egyes ágazatok visszaállamosítása, illetve államosítása központi szakpolitikai céllá vált (Gerőcs, 2021; Voszka, 2013). Voszka (2018) szerint 2010 és 2018 között a részesedésszerzésen keresztül történő visszaállamosítás költsége 1304 milliárd forintot tett ki, amelynek nagyobb részét a magyarországi vállalatok részvényeinek nem magyar tulajdonosaiktól történő megvásárlására fordítottak. Az érintett ágazatok közé tartoztak a területileg kötött infrastruktúrát használó, nem külföldi értékesítésre gyártó ágazatok, mint a közműszolgáltatók (például a Suez-RWE, a GDF, a TDF, az RWE, és az E.ON), a távközlés (például a Magyar Telekom) és az energetika, egyes gyáripari ágazatok (Rába és Bombardier), valamint a pénzügyi szolgáltatási szektor egy része (DZ Bank, GE és az Erste Bank egy része) (Gerőcs, 2021). Az MKB Bankot és a Budapest Bankot a pénzügyi és gazdasági válság idején vásárolta fel az állam. Később a Takarékbankkal együtt a Magyar Bankholding Zrt.-be kerültek be. A Magyar Bankholdingban az állam a Corvinus Nemzetközi Befektetési Alapon keresztül tulajdonos, amelyet az állami tulajdonú Corvinus Nemzetközi Befektetési Zrt. működtet.

A 2010 utáni visszaállamosítási és államosítási hullám, amely a belföldi orientációjú nemzetgazdasági ágazatokra koncentrált, és nem érintette a gazdasági növekedést és hozzáadott értéket generálni képes exportáló ágazatokat, fenntartva ezzel azt a szektorális megosztottságot, amely a magyar kapitalizmus 1989 után kialakuló vegyes modelljét jellemezte (Gjersem et al., 2004; OECD, 2004; OECD, 2014), a nemzeti közoktatási tankönyvpiacra is kiterjedt. A tankönyvpiacot a 2013. évi CXXXII. törvénnyel monopolizálta az állam. Egy állami tulajdonú nonprofit gazdasági társaság (KELLO Kft.) lett a Magyarországon kiadott tankönyvek forgalmazója. A korábban állami tulajdonban lévő Antenna Hungária Zrt. földfelszíni és műholdas műsorszóró és vezetékek nélküli hírközlési vállalatot 2014-ben vásárolta vissza az állam a francia tulajdonosoktól. A céget nyílt pályázat útján szerezte meg, és jelenleg a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. elnevezésű állami vállalat irányítása alatt áll. Hivatalos közleménye szerint a felvásárlásra a Nemzeti Infokommunikációs Stratégiával és a közműszolgáltatók állami tulajdonba adását célzó kormányzati politikával összhangban került sor ([URL1](#)).

A kormány 2021-ben hozta létre a Nemzeti Védelmi Ipari Innovációs Zrt.-t. Ez a holding irányítja a HM Arzenál, a HM Currus és a HM Arm-Com állami tulajdonú honvédelmi vállalatokat, amelyek a magyar hadsereg

számára háttér szolgáltatásokat – például fegyverzetkarbantartást és -gyártást, valamint vagyonkezelési szolgáltatásokat – nyújtanak. Ugyanide tartozik a korábban visszaállamosított Rába Nyrt., amely a védelmi szektor beszállítójaként működik. A védelmi ipari holdingba integrálódott a polgári légiközlekedési állami vállalat, a Hungarocontrol Zrt. is.

2013-ban az MVM, az állami tulajdonú nemzeti energetikai konszern és a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. létrehozta az úgynevezett nemzeti távközlési törzshálózatot ([URL2](#)). A hálózatot, amelyet az MVM leányvállalata, az MVM NET Zrt. az országos villamosenergia-hálózat kiszolgáltatására létrehozott országos optikai távközlési hálózat szabad kapacitásait felhasználva üzemeltet, s a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt.-n keresztül az állami intézmények, így a kormány, a minisztériumok, a központi állami szervek, a választási rendszer, a területi kormányhivatalok, a helyi önkormányzatok, valamint az egészségügyi és oktatási közintézmények használják. A vízközműszolgáltató, a Fővárosi Vízművek Zrt. visszaállamosítására 2012-ben került sor, amikor a főváros megvásárolta a korábban a Suez Environnement és az RWE által megszerzett kisebbségi részvénycsomagot. Az E.ON földgázüzletága 2013-ban került vissza az állam tulajdonába, és a Magyar Földgázkereskedő Zrt. és a Magyar Földgázártó Zrt. révén integrálódott az MVM Csoportba. Az üzletág eredetileg a részben privatizált korábbi olaj- és gázipari állami monopólium, a MOL Nyrt. tulajdonában volt. Ezt eladta az E.ON-nak, miután az állam árszabályozási beavatkozása következtében veszteségesse vált. A Szurgutnyeftegaz 21,2%-os részesedését a MOL Nyrt.-ben 2011-ben vásárolta meg az állam. A részesedés eredetileg az osztrák ÖMV tulajdonában került még a 2000-es években a MOL-lal és a horvát INA-val való egyesülésre irányuló terv részeként. Az ÖMV elvetette tervét, amikor a MOL-ban való további felvásárlását megakadályozták. A MOL-ban lévő részesedését a Szurgutnyeftegaznak adta el.

2011-ben a 2011. évi CLV. törvény rendelkezéseinek megfelelően megszüntették az állami és magánmunkáltatók által papír- és elektronikus utalványok formájában nyújtott adómentes juttatások (nem bérjellegű juttatások) piacát, és állami tulajdonú monopóliumot hoztak létre a papíralapú utalványok kibocsátására. Az elektronikus utalványok esetében a 2011. évi CLVI. törvény alapján új piacot hoztak létre, amelyre a belépés a jogi szabályozásban, de facto a három magyarországi székhelyű nagybank számára volt fenntartva. Ez utóbbi korlátozó szabályokat az európai uniós jogi eljárásokat követően a 76/2018. (IV. 20.) kormányrendelet vezette ki. A magánnyugdíj-piac részleges, a kötelező nyugdíjrendszer magánpillérét érintő államosítására 2010–2011-ben került sor. A 2010. évi C. és CI. törvények egy évre felfüggesztették az ügyfelek befizetési kötelezettségét, és úgymond szabad választás alapján átvihették megtakarításaikat

a nyugdíjrendszer állami pillérébe. A 2010. évi CLIV. törvény, amelyet később a 2010. évi CXCV. törvény hatályon kívül helyezett, elrendelte, hogy a kötelező magánrendszerben maradó ügyfelek elveszíthetik jogosultságukat az állami rendszerben, ha csak nem lépnek vissza az állami rendszerbe. Az érintett vagyon a GDP mintegy 10%-át tette ki, és az állam jelentős értékpapír-portfólió, köztük vállalati részvények és kötvények tulajdonosa lett (Szanyi, 2019a).

Az energiapiacra Magyarország 2022-re visszaállamosította a korábban privatizált lakossági földgáz- és villamosenergia-ellátást (az egyetemes szolgáltatást). 2015-ben a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium 7/2015. (II. 18.) rendelete létrehozta az állami monopólium Első Nemzeti Közműszolgáltató Zrt.-t. A vállalat megszerezte a területi földgázellátási monopóliumot, a FÖGÁZ-t és a villamosenergia-szolgáltató a DÉMÁSZ-t. Később Nemzeti Közművek Zrt.-re (NKM Nemzeti Közművek Zrt.) nevezték át. Ekkor konszolidálta portfólióját, amely az NKM Energia (korábban NKM Villamosenergia (korábban DÉMÁSZ) és az NKM Földgáz (korábban FÖGÁZ), egyéb földgáz- és villamosenergia-vállalatokat, valamint a távhőszolgáltatást foglalja magában. A társaság az MVM Csoport része. Az állami tulajdonú MVM és az állam közös tulajdonában van. Az MVM 2022-ben vásárolta meg az E.ON egyetemes villamosenergia-ellátási tevékenységét. Az MVM Csoport portfóliójába tartoznak az erőművek (földgáz, szén, nukleáris, napenergia, vízerőmű), a földgázimport, a földgáztárolás és biztonsági tárolás, a villamosenergia-rendszerüzemeltető (MAVIR Zrt.), a földgázrendszer-üzemeltető (FGSZ Zrt.), az energiaszolgáltatások, a földgázszállítás és -ellátás, a villamosenergia-szállítás és -ellátás, a CNG, az energetikai infrastruktúra, a közvilágítási szolgáltatások, a mobilitási szolgáltatások és az energiakereskedelem. A csoport jelen van Romániában (energiatermelés, villamosenergia-kereskedelem), Ausztriában (földgáz- és villamosenergia-kereskedelem), Szlovákiában (földgáz- és villamosenergia-kereskedelem), Csehországban (földgáz- és villamosenergia-kereskedelem, technológiai szolgáltatások, földgázellátás, villamosenergia-ellátás), Horvátországban (földgáz- és villamosenergia-kereskedelem), Kínában (ipari hűtés), Franciaországban (villamosenergia-kereskedelem), Bulgáriában (villamosenergia-kereskedelem), Észak-Macedóniában (villamosenergia-kereskedelem), Lengyelországban (villamosenergia-kereskedelem), Montenegróban (villamosenergia-kereskedelem), Németországban (villamosenergia-kereskedelem), Olaszországban (villamosenergia-kereskedelem), Svájcban (villamosenergia-kereskedelem), Szerbiában (villamosenergia-kereskedelem) és Szlovéniában (villamosenergia-kereskedelem).

A piaci változások rövid áttekintése megerősíti korábbi következtetésünket, miszerint Magyarországon a 2010 utáni időszakban az állam gazdasági

szerepvállalását és az állami vállalatok működését összetett, a közfeladatok ellátásán túlmutató megfontolások irányítják. A nemzeti (gazdasági) szuverenitás megerősítésének politikai jelszava alatt folytatott erőteljes államosítási és visszaállamosítási politikát a jelek szerint olyan szempontok is vezérelték, mint a biztonság és a reziliencia, amelyekbe általánosabb (például a nemzetbiztonság, a gazdasági reziliencia) és konkrétabb (például az ellátásbiztonság, a közszolgáltatások biztonsága) érdekek egyaránt beletartoztak. Ezek mellett szempont volt a magyar gazdaság nemzetköziesedtségének jelentős csökkentése azokban az ágazatokban, ahol a külföldi tulajdonszerzést nem tartották kívánatosnak. A közművek és a közinfrastruktúra állami felvásárlása vitathatatlanul közérdekű megfontolásokat szolgált, különösen a lakosságnak nyújtott közszolgáltatásokhoz való hozzáférés területén. Bizonyos piacokon, mint például a közoktatási tankönyvek piacán, a tevékenység közérdekű jellege látszott igazolni az állami monopolizációt. A pénzügyi szolgáltatási ágazatban az állami beavatkozás először a vállalatok megmentésének célját követte. Később pedig stratégiai célokat követett: egy hazai székhelyű, kellően nagy versenytárs felépítését a nemzeti piacon. Olyan stratégiai szakpolitikai érdekek is szerepet játszottak, mint például nemzetközileg releváns nemzeti bajnokok létrehozása, vagy az államnak bevételt teremtő állami monopóliumok létrehozása és megerősítése.

Még összetettebb kép rajzolódik ki, ha megnézzük az állami tulajdon megnövelésével párhuzamosan lezajlott folyamatokat. Az energiapiacra a regionális ellátási monopóliumokat, a Tígas Zrt.-t (földgáz) és a Títasz Zrt.-t (villamos energia) nem vonta be az államosítás körébe az állam. Egy hazai magántőke-alapot kezelő magyar befektetési társaság vásárolta meg őket. A közelmúltban olyan jelentős közszolgáltatások és közérdekű tevékenységek kerültek magán-szolgáltatókhoz koncessziós szerződések keretében, mint a hulladékgyűjtés és az autópályák üzemeltetése. Az új koncessziós jogosultak között egy magyar alapítású részvénytársaságot és hazai befektetési alapokat találunk. A hazai befektetési társaságok és egy magyar magántőke-alap tulajdonában lévő 4iG magáncég 2021-ben többségi tulajdont szerezhetett a korábban visszaállamosított Antenna Hungária műsorszóró és vezetékek nélküli hírközlési vállalatban. Az Antenna Hungária megvásárlásával a 4iG tulajdonosa lett a Telenornak (TMT Hungary B.V.) is, amely a magyar mobil távközlési piac egyik jelentős szereplője. A piac másik jelentős szereplőjét, a Vodafone-t 2023-ban a magyar állam befektetési társaságával, a Corvinus Nemzetközi Befektetési Zrt.-vel együtt az Antenna Hungária vásárolta meg, amely utóbbi ma már a 4iG leányvállalata. A Vodafone portfóliójába tartozott az UPC Magyarország, a jelentős internet- és kábeltelevíziós szolgáltató, amelyet 2020-ban vásárolt meg. Ezek a fejlemények, amelyek a korábban ismertett államosítási és

visszaállamosítási folyamatokkal párhuzamosan zajlottak, azt jelzik, hogy az állami tulajdonosi érdekek alávethetők más „hazafias” érdekeknek, mint például a nemzeti tőketulajdonosok és a hazai tulajdonú nemzeti bajnokok támogatása.

Következtetések

Az állami vállalatok – különösen a globális pénzügyi és gazdasági válság után újragondolt állami vállalatok – összetett szerepet játszhatnak és összetett célokat követhetnek a nemzetgazdaságokban. A válságot megelőző évtizedekben követett gazdasági modell kimerülését követő modellváltáson átesett nemzetgazdaságokban, részben válaszként a válság kihívásaira a belső biztonság és reziliencia tágabb és szűkebb értelemben vett területein, az állami vállalatok a hagyományos közérdekű küldetések és közfeladataik mellett az állami gazdasági, ipari, technológiai és egyéb stratégiai szakpolitikák lényeges eszközeivé váltak. Magyarországon az állam a gazdaságban való részvételét szabályozó általános alkotmányos keret 2010 előtt és után is csak a piacgazdaság néhány alaptételét rögzítette, és elsősorban a politikára és a szakpolitikai döntéshozatalra bízta a gazdaság kereteit és benne az állam szerepét kijelölő modell meghatározását. Közelebbről megvizsgálva azonban az alkotmányos szabályok és az állami tulajdont szabályozó alapvető törvényi rendelkezések együttesen felvázolják a nemzetgazdaság és benne az állami vállalatok preferált modelljét. A 2010 előtti szabályok a magánvállalkozást és a magántulajdon egyenlőségét hangsúlyozták; a 2020 után elfogadott szabályok részletesen feltérképezték az állam jelenlétét a nemzetgazdaságban, és jelezték annak indokait. Az állami vállalatok helyét és összetett szerepét a magyar gazdaságban azonban a jogszabályok alapján nem lehet megismerni. A jogi rendelkezéseket együtt kell vizsgálni az állami vállalati szektor fejleményeivel, különös tekintettel az államosításokra és visszaállamosításokra. Az utóbbiakra vonatkozó információink, valamint a vonatkozó jogi szabályok elemzése alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a magyar piacgazdaság jelenlegi formájában az állami tulajdonban lévő vállalatok helyét és szerepét közérdekű feladataikon túl sok esetben stratégiai érdekek és más stratégiai tényezők határozzák meg.

- Bance, P. (2015). Public enterprises and production of global public goods: The effectiveness of internalizing public missions in relation to climate issues. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 86(4), 703–718. <https://doi.org/10.1111/apce.12100>
- Bernier, L. (2014). Public enterprises as policy instruments: The importance of public entrepreneurship. *Journal of Economic Policy Reform*, 17(3), 253–266. <https://doi.org/10.1080/17487870.2014.909312>
- Bernier, L., & Reeves, E. (2018). The continuing importance of state-owned enterprise in the twenty-first century: Challenges for public policy. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 89(3), 453–458. <https://doi.org/10.1111/apce.12213>
- Bremmer, I. (2009). State capitalism comes of age: The end of the free market? *Foreign Affairs*, 88(3), 40–55.
- Bremmer, I. (2010). Article commentary: The end of the free market: Who wins the war between states and corporations? *European View*, 9(2), 249–252. <https://doi.org/10.1007/s12290-010-0129-z>
- Brennan, N. M., & Solomon, J. (2008). Corporate governance, accountability and mechanisms of accountability: An overview. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 21(7), 885–906. <https://doi.org/10.1108/09513570810907401>
- Castelnovo, P., Del Bo, C. F., & Florio, M. (2019). Quality of institutions and productivity of state-invested enterprises: International evidence from major telecom companies. *European Journal of Political Economy*, 58, 102–117. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2018.10.005>
- Clò, S. (2020). Varieties of state capitalism and reformed state-owned enterprises in the new millennium. In Bance, P., Florio, M. & Bernier, L. (Eds.), *The Routledge handbook of state-owned enterprises* (pp. 91–105). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351042543-5>
- Clò, S., Del Bo, C. F., Ferraris, M., Florio, M., Vandone, D., & Fiorio, C. (2015). Public enterprises in the market for corporate control: Recent worldwide evidence. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 86(4), 559–583. <https://doi.org/10.1111/apce.12093>
- Clò, S., Ferraris, M., & Florio, M. (2017a). Ownership and environmental regulation: Evidence from the European electricity industry. *Energy Economics*, 61, 298–312. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2016.12.001>
- Clò, S., Fiorio, C. V., & Florio, M. (2017b). The targets of state capitalism: Evidence from M&A deals. *European Journal of Political Economy*, 47, 61–74. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2016.12.005>
- Del Bo, C. F., & Florio, M. (2012). Public enterprises, planning and policy adoption: Three welfare propositions. *Journal of Economic Policy Reform*, 15(4), 263–279. <https://doi.org/10.1080/17487870.2012.722846>
- Del Bo, C. F., Ferraris, M., & Florio, M. (2017). Governments in the market for corporate control: Evidence from M&A deals involving state-owned enterprises. *Journal of Comparative Economics*, 45(1), 89–109. <https://doi.org/10.1016/j.jce.2016.11.006>

- Drinóczi, T. (2012). Gazdasági alkotmány az Alaptörvényben. *Jogtudományi Közöny*, 67(10), 369–383.
- Farkas, B. (2018). What can institutional analysis say about capitalism in Central and Eastern Europe? Results and limitations. *International Journal of Management and Economics*, 54(4), 283–290. <https://doi.org/10.2478/ijme-2018-0027>
- Florio, M. (2013). Rethinking on public enterprise: Editorial introduction and some personal remarks on the research agenda. *International Review of Applied Economics*, 27(2), 135–149. <https://doi.org/10.1080/02692171.2013.785664>
- Florio, M. (2014). Contemporary public enterprises: innovation, accountability, governance. *Journal of Economic Policy Reform*, 17(3), 201–208. <https://doi.org/10.1080/17487870.2014.913823>
- Florio, M., Ferraris, M., & Vandone, D. (2018). Motives of mergers and acquisitions by state-owned enterprises: A taxonomy and international evidence. *International Journal of Public Sector Management*, 31(2), 142–166. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-02-2017-0050>
- Geröcs, T. (2021). *Magyarország függő fejlődése*. Napvilág.
- Gjersem, C., Hemmings, P., & Reindl, A. (2004). Product market competition and economic performance in Hungary. *OECD Economics Department Working Papers*, No. 381. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/222142524253>
- Hall, D., Lobina, E., & Terhorst, P. (2013). Re-municipalisation in the early twenty-first century: Water in France and energy in Germany. *International Review of Applied Economics*, 27(2), 193–214. <https://doi.org/10.1080/02692171.2012.754844>
- Haney, A. B., & Pollitt, M. G. (2013). New models of public ownership in energy. *International Review of Applied Economics*, 27(2), 174–192. <https://doi.org/10.1080/02692171.2012.734790>
- Heal, G. M. (1973). *The theory of economic planning*. North-Holland Publishing Company.
- Jia, N., Huang, K. G., & Zhang, C. M. (2019). Public governance, corporate governance, and firm innovation: An examination of state-owned enterprises. *Academy of Management Journal*, 62(1), 220–247. <https://doi.org/10.5465/amj.2016.0543>
- Lampropoulou, M. (2020). Utilities policy and reform: The changing relationship between citizens and state-owned enterprises. In Bance, P., Florio, M. & Bernier, L. (Eds.), *The Routledge handbook of state-owned enterprises* (pp. 479–498). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351042543-27>
- Mühlenkamp, H. (2015). From state to market revisited: A reassessment of the empirical evidence on the efficiency of public (and privately-owned) enterprises. *Annals of Public and Co-operative Economics*, 86(4), 535–557. <https://doi.org/10.1111/apce.12092>
- Nölke, A., & Vliegenthart, A. (2009). Enlarging the varieties of capitalism: The emergence of dependent market economies in East Central Europe. *World Politics*, 61(4), 670–702. <https://doi.org/10.1017/S0043887109990098>
- Nölke, A., & May, C. (2019). Liberal versus organised capitalism: A historical-comparative perspective. In Geröcs, T., & Szanyi, M. (Eds.), *Market liberalism and economic patriotism in the capitalist world-system* (pp. 21–42). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-05186-0_3

- O'Donnell, K., & Sawyer, M. C. (1999). *A future of public ownership*. Lawrence & Wishart.
- OECD. (2004). *OECD Economic Surveys: Hungary 2004*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/eco_surveys-hun-2004-en
- OECD. (2014). *OECD Economic Surveys: Hungary 2014*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/eco_surveys-hun-2014-en
- Polidori, P., & Teobaldelli, D. (2013). Prosocial behavior in the production of publicly provided goods and services: An overview. *International Review of Applied Economics*, 27(2), 285–296. <https://doi.org/10.1080/02692171.2012.736481>
- Sappideen, R. (2017). Corporate governance with Chinese characteristics: The case of state-owned enterprises. *Frontiers of Law in China*, 12(1), 90–113. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2964606
- Schmidt, V. (2003). French capitalism transformed, yet still a third variety of capitalism. *Economy and Society*, 32(4), 526–554. <https://doi.org/10.1080/0308514032000141693>
- Sorrentino, M. (2020). State-owned enterprises and the public mission. In Bance, P., Florio, M., & Bernier, L. (Eds.), *The Routledge handbook of state-owned enterprises* (pp. 73–90). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351042543-4>
- Szanyi, M. (2019a). Some aspects of state ownership in East-Central European transition. In Szanyi, M. (Ed.), *Seeking the best master: State ownership in the varieties of capitalism* (pp. 137–161). CEU Press. <https://doi.org/10.1515/9789633863220-006>
- Szanyi, M. (2019b). The revival of the state. In Szanyi, M. (Ed.), *Seeking the best master: State ownership in the varieties of capitalism* (pp. 1–12). CEU Press. <https://doi.org/10.1515/9789633863220-001>
- Szanyi, M. (2019c). The emergence of the patronage state in Central Europe: The case of FDI-related policies in Hungary since 2010. In Gerőcs, T., & Szanyi, M. (Eds.), *Market liberalism and economic patriotism in the capitalist world-system* (pp. 99–126). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-05186-0_6
- Tang, P., Yang, Shux., & Yang, Shuw. (2020). How to design corporate governance structures to enhance corporate social responsibility in China's mining state-owned enterprises? *Resources Policy*, 66, 101619. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2020.101619>
- Voszka, É. (2013). Államosítás, privatizáció, államosítás. *Közgazdasági Szemle*, 60(12), 1289–1317.
- Voszka, É. (2015). Államosítás, privatizáció és gazdaságpolitika – a főirány széttöredezése. *Közgazdasági Szemle*, 62(7–8), 717–748.
- Voszka, É. (2018). Nationalisation in Hungary in the post-crisis years: A specific twist on a European trend? *Europe-Asia Studies*, 70(8), 1281–1302. <https://doi.org/10.1080/09668136.2018.1457137>
- Voszka, É. (2020). Állami vagy magántulajdon? Adalékok egy dichotómia értelmezéséhez. *Közgazdasági Szemle*, 67(12), 1193–1216. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2020.12.1193>

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: Újabb államosítás: visszaveszik a műsorszórást. <http://nol.hu/gazdasag/ujabb-allamosit-as-visszaveszik-a-musorszorast-1452481>

URL2: Létrejött a Nemzeti Távközlési Gerinchálózat. <https://nisz.hu/sajtoszoba/letrejott-a-nemzeti-tavkozlesi-gerinchalozat-d65>

Alkalmazott jogszabályok

13/1990. (VI. 18.) AB határozat

1465/2014. (VIII. 15.) Korm. határozat a holding alapú közszolgáltatási rendszer megszervezése érdekében szükséges intézkedésekről

1989. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról

1991. évi XVI. törvény a koncesszióról

1995. évi XXXIX. törvény az állami tulajdonú üzleti vagyron értékesítéséről

2007. évi CVI. törvény az állami vagyronról

2010. évi C. törvény a magánnyugdíjpénztárak tagjainak választható lehetőségeiről

2010. évi CI. törvény a magánnyugdíjpénztári tagdíjak átutalásának felfüggesztéséről

2010. évi CLIV. törvény a nyugdíjpénztári rendszer átalakításával összefüggő egyes kérdésekről

2010. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról

2011. évi CLV. törvény a béren kívüli juttatások szabályozásáról

2011. évi CLVI. törvény a Nemzeti Üdülési Alapítvány és az Erzsébet-program jogutódlásáról

2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyronról

2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról

2013. évi CXXXII. törvény a tankönyvpiac rendjéről

2015. évi 7. NFM rendelet a nemzeti közmüszolgáltatóról

2018. évi 76. kormányrendelet az elektronikus utalványokról szóló szabályok módosításáról

3175/2013. (X. 9.) AB határozat

3192/2012. (VII. 26.) AB határozat

59/1991. (XI. 19.) AB határozat

64/1993. (XII. 22.) AB határozat

981/B/1991. AB határozat

Magyarország Alaptörvénye

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Varju M. & Cseres K. (2025). Állami vállalatok a magyar gazdaságban: milyen modell következik a jogszabályokból? *Belügyi Szemle*, 73(5), 937–962. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJA.2024.v73.i5.pp937-962>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A tanulmány háttérét adó kutatás a HUN-REN (ELKH) SA-79/2021 *Állami vállalatok és demokratikus gazdasági kormányzás* projekt keretében valósult meg.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Varju Márton, aki a varju.marton@tk.hun-ren.hu e-mail címen érhető el.